

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 14.08.2015
Deres ref.: 15/3111
Vår ref.: 2015/8558

Høring om endring av modell for styring og ledelse med mer i universitets- og høyskoleloven

Kunnskapsdepartementet har ved brev av 26. juni 2015 oversendt til uttalelse et høringsnotat med forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven.

Vedlagt følger hørings svar fra Universitetet i Oslo og protokoll fra ekstraordinært styremøte 10. august 2015.

Med hilsen

Ole Petter Ottersen
rektor

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved UiO i tråd med UiOs reglement for elektronisk godkjenning.

Vedlegg:

- Hørings svar fra Universitetet i Oslo
- Protokoll fra ekstraordinært styremøte 10. august 2015

Rektor

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Hørings svar – endring av modell for styring og ledelse med mer i universitets- og høyskoleloven

Innledning

Kunnskapsdepartementet har ved brev av 26. juni 2015 oversendt til uttalelse et høringsnotat med forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven (uhl.), med høringsfrist 15. august 2015. Det fremgår av datoene ovenfor at høringsfristen var i overkant av seks uker hvorav fire av ukene var hele juli måned. Dette er en høringsfrist i strid med departementenes egen Utredningsinstruks pkt. 5.4 som bestemmer at høringsfristen normalt skal være tre måneder. Universitetet i Oslo, andre institusjoner og UHR henvendte seg til departementet om å få forlenget fristen med en måned. Ønsket om forlenget frist ble avslått. Vi mener at det er svært beklagelig at departementet velger å opprettholde en kort høringsfrist i sommerferien når UiO og flere av de andre store institusjonene ber om utsettelse for å sikre en forsvarlig prosess, der vi får hørt organisasjonen og forankret et hørings svar. Med den korte høringsfristen var det ikke mulig å innhente enhetenes syn på høringsuttalelsen. Styret behandlet uttalelsen på et ekstraordinært styremøte 10. august 2015.

I møtet 5. mai 2015 vedtok Universitetsstyret mandat for en arbeidsgruppe som skal vurdere behov for endringer eller presiseringer når det gjelder roller, myndighet og ansvar ved Universitetet i Oslo. Dette er en oppfølging av anbefalingene fra Strategic Advisory Board. Gruppen skal i den forbindelse også vurdere om det er behov for endringer i noen deler av UiOs organisasjons- og styringsstruktur. Det legges opp til brede involverende prosesser der ansatte og studenter ved UiO skal få komme til orde. Det foreliggende høringsnotatet griper således inn i en pågående prosess ved UiO.

I høringsnotatet understrekes behovet for god ledelse i sektoren. Universitetet i Oslo slutter seg til Strukturmeldingens og KDs høringsnotats understreking av universitetenes og høyskolenes viktige funksjoner i samfunnet. Det er helt avgjørende at disse institusjonene har kompetent faglig og strategisk ledelse for å fylle sin samfunnsrolle og forvalte de verdier som samfunnet investerer i utdanning og forskning.

Autonomi

Institusjonene bør selv kunne fastsette styringsmodell, enten valgt eller ansatt rektor, slik også dagens lov gir rom for. Universitetet i Oslo foreslår at loven endres slik at det fremgår klart av loven at institusjonene selv kan velge sin styringsform ut fra deres egenart og profil, og at det ikke legges opp til noen hovedmodell for ledelse. Dette vil tydeliggjøre institusjonenes autonomi og skape langt mer mangfold i sektoren samt åpne for at institusjonene kan dyrke sin egenart.

Den 18. september 1988, i anledning markeringen av Universitetet i Bologna sitt 900 års jubileum, undertegnet rektorer fra 388 universiteter The Magna Charta Universitatum¹. Dette er et dokument som inneholder prinsipper for akademisk frihet og institusjonell autonomi som retningslinjer for god ledelse av universiteter i fremtiden.

Det første hovedprinsippet i Magna Charta Universitatum lyder i norsk oversettelse: «Universiteta er sjølvstendige samfunnsinstitusjonar som, sjølv om dei er ulikt organisert av geografiske og historiske årsaker, kritisk produserer, utforskar, vurderer og formidlar kultur gjennom forskning og høgare utdanning. For å stille seg opne overfor behova i omverda, må universiteta vere moralsk og vitskapleg uavhengig all politisk autoritet og økonomisk makt.»

¹ Universitetene i Bergen og Oslo samt NTNU har undertegnet charteret. Det ble undertegnet av 388 rektorer eller tilsvarende ledere fra universiteter (flest fra Europa, men mange fra andre verdensdeler).

Universitetet i Oslo vil påpeke at behovet for å understreke den institusjonelle autonomien er minst like sterkt i dag som det var da prinsippene ble utformet i 1988. Vi ser en økende tendens til å styre virksomhetene gjennom forskrifter og retningslinjer. Forhold som tidligere ble overlatt til institusjonene selv å regulere, er nå regulert i nasjonale regler. Dette medfører et betydelig press på den institusjonelle autonomien. I tillegg er det slik at forskningsmidler kanaliseres gjennom forskningsprogrammer og annen forskningsstøtte der temaet er bestemt av finansøren. Dette svekker den enkelte forskers frihet til selv å velge tema, samt institusjonenes autonomi. Man kan risikere å komme i en situasjon der institusjonenes forskningsprofil blir et resultat av mulighetene for forskningsfinansiering like mye som et resultat av egne strategiske valg.

Slik Universitetet i Oslo ser det er institusjonenes autonomi og forskningens frihet avgjørende for at universitetene skal fylle sin samfunnsrolle. Fordi institusjonene er svært forskjellige kan ikke Universitetet i Oslo se at valg av en hovedmodell for ledelse er hensiktsmessig. Det bør være opp til institusjonenes styrer på fritt grunnlag å vurdere hvilken ledelsesmodell de finner mest hensiktsmessig. Dette vil være i tråd med den sterke autonomien institusjonene er tillagt i loven. Universitetet i Oslo går derfor inn for at loven ikke skal gi anvisning på en hovedmodell for ledelse, men helt og fullt overlate valg av ledelsesmodell til institusjonenes styre.

Universitetsdirektørens og rektors rolle

I høringsnotatet påpekes at en modell med rektor som samtidig er styreleder er problematisk fordi det blir en uheldig dobbeltrolle, som unngås når rektor ikke er medlem av styret. Det argumenteres med at mye myndighet og ansvar blir samlet på én hånd, da rektor som styrets leder er ansvarlig for å forberede styresaker, gjennomføre styrets vedtak mv.

I følge universitets- og høyskoleloven § 10-3 er det universitetsdirektøren som forbereder styresakene «etter samråd med» rektor. Som påpekt i KDs høringsnotat har administrerende direktør selvstendig myndighet og ansvar. Universitetsdirektøren har et selvstendig ansvar for det administrative, og er samtidig sekretær for styret og iverksetter styrets beslutninger, også utover det rent administrative. Dette er formalisert gjennom arbeidsavtalen med tilhørende resultatmål. Da ordningen med administrerende direktør ble formalisert (se Ot.prp. nr. 85 (1993-1994) Om lov om høgre utdanning) fremhevet departementet universitetsdirektørens (administrerende direktørs) rolle som særlig viktig.

Styrets sammensetning

Departementets høringsnotat er uklart på hvordan styret skal settes sammen der rektor ansettes. Utgangspunktet er forslag til ny § 9-3 første og annet ledd som etter forslaget skal lyde:

(1) Styret har elleve medlemmer og består av styreleder, tre medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer.

(2) Departementet utpeker ett av de eksterne styremedlemmene til å være styrets leder.

Hvis rektor er valgt etter § 10-2 er rektor styrets leder.

I utgangspunktet er denne bestemmelsen klar – spørsmålet er hva som skjer når rektor ansettes og et eksternt styremedlem blir oppnevnt som styreleder. Da vil styret bestå av styreleder (som er et av de fire eksterne styremedlemmene), tre medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og de tre gjenværende eksterne medlemmene. Dette er bare ti styremedlemmer og spørsmålet er hvordan det ellefte styremedlemmet skal velges. I dagens lov er dette regulert i § 9-3 første ledd siste setning som lyder: «Hvis rektor er ansatt etter § 10-4, erstattes rektor av ett medlem valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, og departementet utpeker ett av de eksterne medlemmene til å være styrets leder.» Denne setningen er fjernet i forslaget til ny lovtekst. Universitetet i Oslo går ut fra at årsaken til dette er at forslaget innebærer en endring. Vi antar at endringen går ut på at når et eksternt styremedlem utpekes til styreleder så skal en vara tre

inn for dette styremedlemmet slik at den nye styresammensetningen blir styreleder, tre medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer. Dette innebærer at det innføres en normalordning med fem eksterne styremedlemmer i stedet for dagens fire. Dette endringsforslaget kommenteres ikke eksplisitt i departementets høringsnotat. Det er svært uheldig at departementet velger å la en så viktig endring stå ukommentert, da alle vesentlige endringer skal fremheves i et høringsnotat for å gi høringsinstansene best mulig innsikt i forslagene.

Universitetet i Oslo vil presisere at eksterne styremedlemmer tilfører styrene et bredt spekter av kompetanse og erfaring med impulser fra mange av samfunnets sektorer. Dette er viktig for institusjonene. Vi mener imidlertid at dagens styresammensetning er god og gir en fin balanse mellom interne og eksterne representanter. Vi mener at dagens bestemmelse i § 9-3 første ledd siste setning bør beholdes, slik at når rektor ansettes så erstattes vedkommende av et styremedlem valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstillinger.

Endringer i reglene om krav til flertall

Departementet foreslår i høringsnotatet å endre stemmereglene ved vedtak om styrets sammensetning og ved endring av ledelsesmodell. Dagens lov åpner i § 9-3 annet og tredje ledd for at styret selv kan vedta en annen styresammensetning enn normalordningen. I tredje ledd åpnes det for at styret kan vedta at styret skal ha et flertall av eksterne medlemmer. Disse bestemmelsene foreslås videreført i høringsnotatet, dog med den viktige endringen at det etter dagens regler kreves 2/3 flertall for å treffe en beslutning om endret styresammensetning. Dette foreslås endret til alminnelig flertall.

Tilsvarende foreslås det at skifte av ledelsesmodell skal kunne skje med alminnelig flertall i styret. Etter dagens lov kan styret med 2/3 flertall vedta at rektor skal ansettes (altså vedtak om å skifte ledelsesmodell).

Universitetet i Oslo går imot de foreslåtte endringene og vil fremholde at så viktige beslutninger bør ha et solid flertall bak seg i institusjonens styre. Institusjonene er ikke tjent med hyppige endringer hverken av ledelsesmodell eller styresammensetning. Kravet om 2/3 flertall er sett på som et viktig demokratisk prinsipp for eksempel ved grunnlovsendringer, der det også blir fremholdt at kravet om 2/3 flertall sikrer stabilitet. Disse hensynene er viktige også for Universitet i Oslo. Vi mener derfor at endring av styresammensetning og valg av styringsmodell fortsatt må kreve 2/3 flertall.

Oppnevning av styremedlemmer ved høyskolene

Universitetet i Oslo slutter seg til forslaget om at departementet og ikke lenger fylkeskommunene skal oppnevne styremedlemmer ved høyskolene.

Fastsettelse av styrehonoraret

Universitetet i Oslo slutter seg til lovforslaget om at departementet, ikke styrene selv, skal fastsette styrehonoraret.

Universitetet i Oslo har ingen kommentarer til de øvrige forslagene til lovendringer.

Vedlegg:

- Protokoll fra universitetsstyrets ekstraordinære møte 10.08.15